

MAMLAKATIMIZDA QONUNCHILIK MANBALARIDA HUQUQIY TA'LIM VA TARBİYANI AKS ETIB BORISHI

Asadbek Egamberganov Madaminovich

Andijon davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy -gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi (huquq ta'limi)

2 -kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19001010>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 1-mart 2026 yil
Ma'qullandi: 4-mart 2026 yil
Nashr qilindi: 13-mart 2026 yil

KEY WORDS

huquqiy ta'lim, huquqiy tarbiya,
huquqiy madaniyat, huquqiy ong,
qonun ustuvorligi, Konstitutsiya,
ta'lim tizimi, normativ-huquqiy
hujjatlar, fuqarolik jamiyati.

ABSTRACT

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida huquqiy ta'lim va tarbiyaning shakllanishi hamda uning qonunchilik manbalarida aks etishi masalalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Huquqiy madaniyatni shakllantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rib chiqilib, mamlakatimiz Konstitutsiyasi, ta'limga oid qonunlar, davlat dasturlari hamda normativ-huquqiy hujjatlarda huquqiy ta'lim va tarbiya masalasining qanday ifodalanganligi o'rganiladi. Shuningdek, jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar, ta'lim tizimida huquqiy bilimlarni oshirish mexanizmlari hamda yosh avlodni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalashning ijtimoiy ahamiyati tahlil qilinadi.

Kirish

Mamlakat taraqqiyoti, fuqarolik jamiyatining shakllanishi va demokratik tamoyillarning qaror topishi ko'p jihatdan jamiyat a'zolarining huquqiy madaniyati va huquqiy ongiga bog'liqdir. Huquqiy ong va huquqiy madaniyat esa avvalo huquqiy ta'lim va tarbiya jarayonida shakllanadi. Shu sababli huquqiy ta'lim va tarbiya masalasi har qanday davlatning ijtimoiy siyosatida muhim o'rin egallaydi. O'zbekiston Respublikasida ham mustaqillik yillarida huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etish jarayonida fuqarolarning huquqiy bilimlarini oshirish, yosh avlodni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalash hamda huquqiy madaniyatni yuksaltirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bu jarayon mamlakatimizda qabul qilingan konstitutsiyaviy normalar, qonunlar, davlat dasturlari va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarda o'z aksini topdi.

Asosiy qisim

Huquqiy ta'lim va tarbiyaning asosiy maqsadi fuqarolarda qonunlarga hurmat, huquqiy ong va huquqiy madaniyatni shakllantirishdan iboratdir. Huquqiy tarbiya shaxsning huquqiy bilimlarini oshirish bilan birga, uning jamiyatda o'z huquq va majburiyatlarini anglab yetishiga, qonunlarga rioya qilishga hamda huquqbuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi. Shu sababli huquqiy ta'lim va tarbiya masalasi mamlakatimiz qonunchiligida muhim o'rin egallaydi. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi fuqarolarning huquqiy madaniyatini shakllantirishga doir asosiy prinsiplarni belgilab beradi. Konstitutsiyada har bir fuqaroning

ta'lim olish huquqi, qonun oldida tengligi hamda davlat organlarining qonun asosida faoliyat yuritishi kabi normalar mustahkamlab qo'yilgan. Bu esa huquqiy ta'lim va tarbiyaning konstitutsiyaviy asoslarini tashkil etadi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni ham huquqiy ta'lim masalasiga alohida e'tibor qaratadi. Mazkur qonunda ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri sifatida yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalash, ularning huquqiy ongini shakllantirish hamda jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish ko'rsatib o'tilgan. Ta'lim tizimining barcha bosqichlarida huquqiy bilimlarni o'rgatish orqali yoshlarni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalash maqsad qilib qo'yilgan. Shu nuqtai nazardan qaraganda, huquqiy ta'lim maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'lim muassasalarigacha bo'lgan uzluksiz ta'lim tizimida izchil ravishda amalga oshiriladi.

Mamlakatimizda huquqiy ta'lim va tarbiyani rivojlantirishga qaratilgan muhim huquqiy hujjatlardan biri "Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish milliy dasturi" hisoblanadi. Ushbu dastur fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirish, aholining huquqiy bilimlarini mustahkamlash hamda yosh avlodni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalashni nazarda tutadi. Dastur doirasida ta'lim muassasalarida huquqiy fanlarni o'qitish, ommaviy axborot vositalari orqali huquqiy targ'ibotni kuchaytirish hamda aholining huquqiy madaniyatini oshirishga qaratilgan turli tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Huquqiy ta'lim va tarbiya masalasi so'nggi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar jarayonida yanada dolzarb ahamiyat kasb etdi. Davlat tomonidan fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirish, yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish hamda huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, "Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasi" huquqiy ta'lim va tarbiyani rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini belgilab berdi. Ushbu konsepsiyada fuqarolarning huquqiy ongini oshirish, davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish hamda huquqiy targ'ibotni samarali tashkil etish masalalari alohida ta'kidlangan. Huquqiy ta'lim tizimida oliy ta'lim muassasalari muhim o'rin egallaydi. Oliy ta'lim tizimida yuridik fanlarni o'qitish orqali talabalar nafaqat huquqiy bilimlarga ega bo'ladilar, balki huquqiy tafakkur va huquqiy madaniyat ham shakllanadi. O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'limni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar natijasida yangi yuridik oliy ta'lim muassasalari tashkil etildi, zamonaviy o'quv dasturlari joriy qilindi hamda huquqiy ta'lim sifati oshirildi. Bu esa jamiyatda huquqiy bilimli va malakali mutaxassislar tayyorlashga xizmat qilmoqda.

Huquqiy ta'lim va tarbiyani rivojlantirishda ommaviy axborot vositalari ham muhim rol o'ynaydi. Televideniye, radio, internet nashrlari hamda ijtimoiy tarmoqlar orqali huquqiy bilimlarni targ'ib qilish fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirishga yordam beradi. Mamlakatimizda huquqiy targ'ibotni kuchaytirish maqsadida turli teleko'rsatuvlar, maqolalar va axborot materiallari tayyorlanmoqda. Bu esa aholining huquqiy ongini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Huquqiy ta'lim va tarbiya nafaqat ta'lim muassasalarida, balki jamiyatning barcha sohalarida amalga oshirilishi lozim. Oila, mahalla, jamoat tashkilotlari va davlat organlari ham yoshlarni huquqiy ruhda tarbiyalashda faol ishtirok etishi kerak. Ayniqsa, mahalla institutining bu boradagi roli alohida ahamiyatga ega. Mahallalarda o'tkaziladigan huquqiy targ'ibot tadbirlari, seminarlar va uchrashuvlar aholining huquqiy madaniyatini oshirishga xizmat qiladi.

Huquqiy tarbiyaning samaradorligi ko'p jihatdan shaxsning huquqiy ongiga bog'liq. Huquqiy ong – bu shaxsning huquqiy normalar, qonunlar va huquqiy qadriyatlar haqidagi

tasavvurlarini ifodalaydigan ijtimoiy ong shaklidir. Huquqiy ong shakllanmagan jamiyatda qonunlarga hurmat past bo'ladi, huquqbuzarliklar soni ortadi va ijtimoiy tartib buziladi. Shu sababli huquqiy ongni shakllantirish davlat siyosatining muhim vazifalaridan biridir.

Huquqiy ta'lim va tarbiya jarayonida xalqaro tajribani o'rganish ham muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan davlatlarda fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirishga qaratilgan turli dasturlar amalga oshiriladi. Masalan, ko'plab davlatlarda maktab o'quv dasturlarida "fuqarolik huquqi" yoki "huquq asoslari" fanlari majburiy tarzda o'qitiladi. O'zbekiston ta'lim tizimida ham shunga o'xshash fanlar joriy etilgan bo'lib, ular yosh avlodning huquqiy bilimlarini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Huquqiy ta'lim va tarbiyani takomillashtirish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash ham muhim ahamiyatga ega. Interaktiv darslar, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, sud jarayonlarini modellashtirish kabi usullar talabalarning huquqiy bilimlarini chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida huquqiy ta'limni rivojlantirish ham bugungi kunda dolzarb vazifalardan biridir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasida huquqiy ta'lim va tarbiyani rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatimiz qonunchiligida huquqiy ta'lim va tarbiyani rivojlantirishga qaratilgan ko'plab normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan bo'lib, ular fuqarolarning huquqiy ongini shakllantirish, huquqiy madaniyatni yuksaltirish hamda qonun ustuvorligini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Huquqiy ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, zamonaviy pedagogik usullarni joriy etish hamda huquqiy targ'ibotni kuchaytirish orqali jamiyatda huquqiy madaniyatni yanada rivojlantirish mumkin. Bu esa o'z navbatida demokratik huquqiy davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Doniyev S.I., Ibrakhimov F.A., Joldasov I.S. Trends in the development of primary education (an example of the finnish system of primary education). Innovations in pedagogy psychology. Special issue -2. Toshkent-2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 75-sessiyasidagi nutqi 23.09.2020
3. Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish bo'yicha tadbirlarni monitoring qilish va baholash to'g'risida Nizom. 2019-yil 20-aprel. (<https://lex.uz/ru/docs/-4300837>)
4. Utamuradov, A., Khojiev, T., Isanova, G., & Khaytmetov, R. (2020). The Prospects of a New Template of the Modernization Uzbekistan. Jour of of Adv Research in Dynamical & Control Systems, 2(12), 2670-2676.
5. Nasirov Otabek Nazirjanovich. (2020). Formation and Activity of JointStock Commercial Banks in the Turkestan Region (Late XIX - Early XX Centuries). ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(6), 1509-1518
6. ТА'ЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ХУҚУҚИЙ ТА'ЛИМ-ТАРБИЯНИНГ ЗАРУРАТИ – тема научной статьи по истории и археологии читайте бесплатно текст научно-исследовательской работы в электронной библиотеке КиберЛенинка